

226

EŠD: 3820

Naselje: Ukanje

Občina: Kanal

Ime: Britof pri Ukanju – cerkev sv. Kancijana, glavni oltar sv. Kancijana in dva svečnika za procesije

Področje: R

Obdobje: okrog leta 1680

Poznogotska cerkev sv. Kancijana je bila zgrajena v prvih letih 16. stoletja in stoji vrh griča v slikovitem, majhnem, gruščastem zaselku Britof (ob reki Idriji), na skrajnem zahodnem robu Goriških brd. Prezbitერიj zapolnjuje veliki glavni – »zlati« oltar. Nastal je okoli leta 1690 in je na tem mestu zamenjal mali gotski krilni oltarček iz leta 1530. Po vsej verjetnosti je delo Jerneja Vrtava in njegove delavnice. Znan je podatek, da je bil leta 1928 obnovljen pod nadzorom tedanje Umetnostne komisije.

Nastavek se nad spodnjo predelo razvije še v tri nadstropja in popolnoma zapolnjuje višino prezbitერიja. V osrednji niši glavnega dela je postav-

ljen kip mučenca sv. Kancijana, levo in desno sta mučenika sv. Kancij in sv. Prot, na skrajnih straneh na konzolah stojita sv. Simon Gorečnik in sv. Juda Tadej. V osrednji niši drugega nadstropja je prizor Krst v Jordanu, v levi sv. Anton Padovanski in v desni sv. Florijan. Pred stranskimi krili stojita celopostavna, oblečena angela s trobentama v rokah. Nad Janezom Krstnikom je speljana krožna niša s Sv. trojico, ki krona Marijo. Atika se zaključuje s tremi operutničnimi angelskimi glavicami. Oltarni nastavek je bogat s stebri in reliefnim okrasjem. Naštejemo dvanajst kipov svetnikov, dvanajst celopostavnih angelcev, štiri dopasne in devetnajst operutničnenih angelskih glav. Okrasje je rezano v vzorcu bisernika, trolista, hrustančevja, veliko je akantovih listov, sadnih motivov in kapljicnih rozet. Pred oltarno mizo je postavljen rezbarjen antependij z dvema angeloma ob straneh in kartušo z akantovjem na sredini. Iz istega obdobja sta dva bogato okrašena procesna svečnika z angelskimi glavicami in drugim okrasjem.

Bogat oltarni nastavek je oblikovno zelo razgiban

Britof pri Ukanju, glavni oltar sv. Kancijana, spodnja predela, detajl med posegom (foto: N. Dolenc Kambič, 2009)

Britof pri Ukanju, glavni oltar sv. Kancijana, celota po posegu (foto: N. Dolenc Kambič, 2009)

in tudi barve so močne, žive. Ozadja niš, deli preklade in antependija so v modrih tonih. Čelni deli arhitekture so oranžno rdeči, preprosto marmorirani: na osnovo so naslikane bele in rjave stilizirane žile. Stebri so bele barve z rdečimi in rjavimi žilami. Večina figur je oblečenih v zlate obleke, podloge plaščev so lazurirane v temnordeči in zeleni barvi. Pozlačeni, posrebrjeni in lazurirani so tudi mnogi deli arhitekturnega okrasja. Zeleno obarvani so predvsem listi rastlinskih ornamentov, rdeče lazure na okrasju pa so ponekod nanesene kot sence po globinah in robovih ornamentov. Kipi in okrasni deli so izdelani iz lipovine, nosilni arhitekturni deli nastavka so iz kostanjevega lesa. Zaradi dolgoletnega delovanja lesnih insektov je bil oltarni nastavek zelo poškodovan. Nekaj detajlov na okrasju in na kipih se je odlomilo oziroma propadlo ali izgubilo (prsti, atributi ...). Okužba je bila hujša blizu severne stene prezbiterija in na izpostavljenih delih okrasja ter na antependiju. Na mnogih delih oltarnega nastavka so bile vidne razpoke. Najbolj sta bila poškodovana svečnika, predvsem na zgornjem delu, kjer je propadla skoraj tretjina lesene mase, angelske figurice pa so bile najverjetneje ukradene.

Po demontaži in prevozu v atelje Restavratorskega centra smo najprej izvedli ANOXI dezinfekcijo za prekinitev delovanja insektov. Sledila sta čiščenje nečistoč ter premaz vseh nebarvanih površin s sredstvom proti ponovni okužbi. Poslikave so bile v slabem stanju, površine na zelo poškodovani pozlati so bile valovite in minimalno glajene. Pregled in sondiranje barvnih slojev sta pokazala eno delno preslikavo in različne površinske popravke. Videz inkarnata so kazile predvsem lokalno nanese retuš, na pozlati pa zlata bronza, ki je zelo potemnela.

Po sledovih kapljic kredne podloge, modrih in oranžnih tonih barve na vodoravnih površinah delov oltarja sklepamo, da je bila arhitektura nastavka postavljena na oltarno mizo takoj po izdelavi, šele kasneje so na kraju samem nanесли podloge, ga polihromirali, pozlatili in posrebrili ter montirali kipe in okrasje.

Pri nadaljnjem posegu smo izvedli vse nujne postopke, ki so zajemali utrjevanje in ohranjanje poslikave, utrjevanje in čiščenje pozlate, izdatno utrjevanje lesenega nosilca, zapolnjevanje poškodb, modelacijo manjkajočih delov, rekonstrukcijo izgubljenih atributov za svetnike, nanašanje veziva, dopolnjevanje kredne podloge, fine izravnave nivojev, nanos ustreznih podlag pred polaganjem zlatih in srebrnih lističev ter izvedbo retuš. Pri retuši poslikav, inkarnata in pri dopolnjevanju pozlate smo se povsem prilaga-

jali in podrejali ohranjenim, očiščenim izvornim površinskim obdelavam. Retuširali in nadomeščali smo izključno poškodovane, oguljene dele. Pri tem smo ohranjali tudi originalne površinske nepravilnosti in posebnosti. Nekatere puste površine smo le osvežili, regenerirali z lakom.

Umetnini smo s konservatorsko-restavratorskim posegom zagotovili trajnost in trdnost, delno povrnili nekdanji sijaj, upodobljeni liki so spet dobili pravi izraz. S tem sta prišli do izraza kvalitetna rezbarija in živahna slikarska obdelava površin. Oltar in svečnike smo vrnili na lokacijo julija 2009. Pred tem smo poskrbeli, da so se na ometu in poslikavah v prezbiteriju cerkve opravila nujna restavratorska dela, ki jih ob postavljenem oltarju ni mogoče izvesti.

Vodja posega: Nuška Dolenc Kambič, sodelavci v okviru RC: Nuša Saje, Vito Dolničar, zunanji sodelavci: Martin Klinc, Nadja Podboj, Tina Vrenko.

Poseg na ometu in poslikavah prezbiterija: Miran Cencič, ZVKDS, OE Nova Gorica.

Odgovorni konservator: Robert Červ, ZVKDS, OE Nova Gorica.

Nuška Dolenc Kambič, Nuša Saje

227

EŠD: 3820

Naselje: Ukanje

Občina: Kanal

Ime: Britof pri Ukanju – cerkev sv. Kancijana, krilni oltar sv. Kancijana – manjkajoči zaključek

Področje: R

Obdobje: okrog 1530

Poznogotski krilni oltar sv. Kancijana, ki je datiran okrog leta 1530, je prvotno stal na oltarni mizi v prezbiteriju. Ob prenovi cerkve konec 17. stoletja je bil umaknjen na menzo na desni strani ob slavoločni steni v ladji. Tam je propadal predvsem zaradi vlage iz stene, ob katero je bil prislonjen. Leta 1966 je bil prepeljan na Zavod za spomeniško varstvo v Ljubljani, kjer je bil restavriran in po veliki razstavi Gotska umetnost na Slovenskem v Narodni galeriji leta 1973 postavljen na konzole ob severno steno ladje. Takrat nihče več ni vedel, kje je čipkasto rezljani zaključek oltarja s krono na vrhu ali kam sta izginili stranski krili, ki sta bili vidni pri zaprti omari. Na črno-beli fotografiji iz časa pred drugo svetovno vojno so bili vsi ti detajli še vidni. Obsežnejši konservatorsko-restavratorski poseg na krilnem oltarju smo na ZVKDS, Restavratorski cener, dokončali leta 2008. Takrat je bilo odločeno, da se krhki izvornik